

Səməd Vurğun Türkmən ədəbiyyatşünaslığında

Əflatun Baxşəliyev

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu

Xülasə. “Səməd Vurğun Türkmən ədəbiyyatşünaslığında” adlı məqalədə Xalq şairi Səməd Vurğunun zəngin yaradıcılığı türkmən ədəbiyyatşünaslığında öyrənilir. Göstərilir ki, türkmən yazıçıları Berdi Kerbabayevin “Azərbaycanın Xalq şairi”, O.Sapayevin “Səməd Vurğun” elmi məqalələri Türkmənistan elmi fikrində özünəməxsus yeri olan dəyərli nümunələrdir. Məqalədə S.Vurğunun yalnız milli türkmən ədəbiyyatşünaslığında deyil, eləcə də bütün türk xalqlarının ədəbiyyatşünaslığında əhəmiyyətli yeri və mövqeyi olduğu əsaslandırılır.

Məqalə müəllifi Səməd Vurğunun “Seçilmiş əsərləri”nin bir cildliyinin hələ 50-ci illərdə Türkmənistanında nəşr olunduğunu göstərir. Bildirir ki, Q.Seyitliyev, D.Xaldurdi, Y.Nəsirli, Q.Qurbansəhətov, A.Atacənov, Q.Burunov, A.Qobusov və başqalarının S.Vurğunun türkmən dilinə tərcüməsi türkmən ədəbiyyatşünaslığında elmi tədqiqatların aparılmasına vəsilə olmuşdur.

Türkmən ədəbiyyatşünasları Səməd Vurğun poeziyası haqqında yüksək elmi fikir söyləmiş, xüsusilə türkmən ədəbiyyatşünası Əkbər Ruhinin Səməd Vurğun yaradıcılığına həsr etdiyi məqalələrin təhlili araşdırma predmeti olmuşdur.

Onu da qeyd etmək zəruriyyəti yaranır ki, ümumiyyətlə, türkmən ədəbiyyatşünaslarının Səməd Vurğun haqqında qələmə aldıkları məqalələrdə Səməd Vurğunla bağlı xatirələrə yer verməyi daha üstün tuturlar. Bu baxımdan Türkmənistanın Xalq yazıçısının S.Vurğun haqqında yazdığı və 1966-cı ildə 22 mart “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetində çap olunmuş məqaləsi xüsusilə qeyd olunmalıdır.

Açar sözlər: ədəbiyyatşünaslıq, elm, tədqiqat, müddəa, təfəkkür

Məqalə tarixçəsi: göndərilib – 01.09.2023; qəbul edilib – 14.09.2023

Samad Vurgun in Turkmen literary studies

Aflatun Bakhshaliyev

Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor
Institute of Literature named after Nizami Ganjavi of ANAS

Summary. In the article “Samad Vurgun in Turkmen literary studies” is studied Samad Vurgun’s rich creativity in Turkmen literary studies. It is noted that scientific articles such as “Azerbaijani People’s Poet” by Berdi Kerbabayev, Turkmen writer and “Samad Vurgun” by O. Sapayev are valuable examples that have a special place in the scientific thought of Turkmenistan. In the article is justified that Samad Vurgun has an important place and position not only in national Turkmen literary studies, but also in the literary studies of all Turkic peoples.

The author of the article shows that one volume of the book “Selected works” by Samad Vurgun was published in Turkmenistan back in the 50s. It is noted that the translations of the works of Samad Vurgun into Turkmen language by G.Seyitliyev, D.Khaldurdi, Y.Nasirli, G.Gurbansahatov,

A.Atajanov, G.Burunov, A.Gobusov and others conducted to scientific research in the field of Turkmen literary studies.

Turkmen literary critics have said valuable scientific thoughts about Samad Vurgun's poetry and especially the analysis of the articles dedicated by Akber Ruhi, Turkmen literary critic to Samad Vurgun has been the subject of research.

It should also be noted that in the articles written by Turkmen literary critics on Samad Vurgun it is preferred to include memories about Samad Vurgun. In this regard the article of People's Writer of Turkmenistan about Samad Vurgun published in the newspaper "Literature and Art" on March 22, 1966 should be specially mentioned.

Keywords: literary studies, science, research, clause, thought

Article history: received – 01.09.2023; accepted – 14.09.2023

Giriş / Introduction

Azərbaycan və Türkmən ədəbi-mədəni münasibət və əlaqələrinin köklərini zəngin tarixi keçmişimizdə axtarmaq daha məqsədəuyğun və real olardı. Əgər hər iki xalqın ədəbiyyatlarının səhifələrini vərəqləsək və tədqiq etsək, bu əlaqələr və xalqların bir-birinə olan yaxın və sarsılmaz münasibətləri biz düşündüyümüzədən də qat-qat çox olar.

N.Gəncəvinin "Yeddi gözəl" poemasında şahzadələrdən birinin türkmən gözəli olması bu deklərimizi həqiqətə çevirir. Böyük türkmən şairi Məhtumqulunun "Azərbaycan" şeirində Şəkinin, Şirvanın bədii vəsfi və canlı tərənnümü də deyilənləri sübut edir. XX əsrin əvvəllərində C.Məmmədquluzadənin "Molla Nəsrəddin" jurnalının Türkmənistanın ayrı-ayrı şəhərlərində əldən-ələ keçib oxuması bu fikrimizi bir daha təsdiqləyir. Əlbəttə, ədəbiyyatlarımız arasındakı ədəbi-mədəni əlaqələr bu xalqların dostluğunu və qardaşlığını daha da zənginləşdirmişdir. Bununla da bu xalqların bir-birinə qaynayıb qarışmasına əlverişli şərait yaratmışdır.

Əsas hissə / Main Part

Sovet hakimiyyəti illərində də bu mədəni əlaqələr qarşılıqlı bir şəkildə inkişaf etmişdir. Belə ki, Azərbaycan ədəbiyyatının yaradıcılarından olan C.Cabbarlı, S.Vurğun, M.Hüseyn, M.İbrahimoğlu, S.Rüstəm, R.Rza, M.Rahim, S.Rəhimov, Mir Cəlal, B.Vahabzadə, N.Xəzri və başqalarının əsərləri türkmən oxucularına yaxından tanış idi. Çünki onların əsərlərini türkmən xalqı öz ana dilinə oxuyurdu. Xüsusən Səməd Vurğun Türkmənistanda daha məşhur idi. Türkmən yazıçıları və şairləri Səməd Vurğun haqqında hər zaman yüksək şövq və ruh yüksəkliyi ilə danışmışlar. Səməd Vurğun yaradıcılığı onları Azərbaycan şairi haqqında gözəl əsərlər yaratmağa sövq etmişdir. Türkmən ədəbiyyatşünas alimləri də bu sahədə xeyli iş görmüşlər.

Xalq şairi Səməd Vurğunun mənəvi hamiləri olmuş Türkmən yazarları və ədəbiyyatşünasları şair haqqında dəyərli bədii-elmi fikirlər söyləmişlər. Onlar S.Vurğuna türk qanından axıb gələn doğma hissə və duyğularını, möhtəşəm poeziyasını Türkmən xalqının oxucularına sevdirmiş, bu bədii irsi yüksək bir coşqu ilə tanıdığını bilməmişlər. Türkmən xalqının görkəmli Xalq yazıçısı Berdi Kerbabəyev yüksək şövqlə Səməd Vurğun haqqında yazmışdır: "Səmədi bir dəfə görəndən onun hər hərəkəti, baxışını ömrü boyu unutmaz. Səməddə bir igid, bir qartal görkəmi vardır. O mübahisədən çəkinməz, ta həqiqət aydın olana qədər mübahisə edərdi. O, dumanlı xasiyyəti, dumanlı sözləri sevməzdi"… (Vurğun, s. 36)

Bu sözlər Səməd Vurğunun mənəvi portretini üzə çıxarır, onun bütöv bir xarakterə malik olduğunu göstərir. 1956-cı ildə Berdi Kerbabəyev şairin yubiley məqaləsində onun kamil bir sənətkar

olduğunu qeyd edərək, ürək dostu, qələm və duyğu qardaşı, odlu, atəşli bir şair olduğunu göstərir. O deyirdi: “Səməd Vurğun milyon-milyon oxucuların pərəstişkarı, sevimli şairidir” (Vurğun, s. 36).

Azərbaycan şairinə bu yubiley günlərində B.Kerbabayev Səməd Vurğunun coşqun və təlatümlü bir şair olduğunu bildirərək ona uzun ömür, mənalı həyat arzulayır: “Mən onun salamat yaşamasını və daim qartal kimi uçmasını istəyirəm. Onu titrək dost ürəyi ilə qucaqlayır, həyəcan və fərəhlə öpürəm” (11 may 1956-cı il, Nebitdağ).

Böyük Xalq şairimiz Səməd Vurğunun yubiley şənliklərinə ölkənin müxtəlif yerlərindən ədəbiyyat xadimləri gəlmişlər. Unudulmaz şairimiz haqqında Türkmən şairi Xudaverdi Durduyev də öz ürək sözlərini söyləmişdir: “Hər bir xalqın inkişaf tarixində elə sənətkarlar olur ki, həmin xalqın mədəni simasını müəyyən edir, onların yaratdığı irs dünya mədəniyyətlərinin faktlarından birinə çevrilir. Şəxsən mənə elə gəlir ki, Səməd Vurğun sovet dövründə yaşamış ən böyük şairlərdən biridir. Bunu da demək xoşdur ki, biz türkmənlər onu öz ana dilimizdə oxuyuruq. Səməd Vurğun Berdi Kerbabayevlə dostluq edərdi. Onların yaxınlığı şəxsi münasibətlərdən çox, ədəbiyyatların dostluğu idi. Ədəbiyyatın dostluğu hardasa xalqların qardaşlığı demək idi. Bu gün çox təəssüf edirəm ki, bizim ədəbi münasibətlərimiz arzuolunan səviyyədə deyil. Mən Azərbaycan Yazıçılar İttifaqında keçiriləcək işgüzar görüşdə konkret təkliflərimi deyəcəyəm. Əlaqələrimizi artırmaq üçün birlikdə yeni formalar tapmağa çalışacağıq. Elə hesab edirəm ki, görüşün yüksək nəticəsi olacaqdır. Bu həm də Səməd Vurğunun arzusudur, onun ruhuna hörmətdir. Səməd Vurğunun şəxsiyyəti, yaradıcılığı haqqında türkmənlərin çox böyük təəssüratları var. Onun poeziyası, necə deyərlər, qanımıza o qədər işləyib ki, düşünürük, o həm də bizim böyük sənətkarımızdır. Yubiley gecəsi çıxışımızda fəxrə, yüksək məsuliyyət hissi ilə dedim ki, biz aşkar etdiyimiz danışmağı, düzgünlüyü, insanları sevməyi və onlara sədaqəti, xırda məhəlli hisslərə qapılmamağı, geniş bəşəri problemləri həll etməyi, dünyanın dərini çəkməyi bu böyük şairdən öyrənməliyik. Mən qələm dostlarıma – Azərbaycan yazıçılmasına yeni-yeni yaradıcılıq nailiyyətləri arzulayıram. Qoy onların yaratdığı əsərlər Səməd Vurğun adına, Vurğun ənənəsinə layiq olsun”.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz yubiley çıxışından göründüyü kimi, Türkmənistanın tanınmış sənətkarı X.Durduyev Azərbaycanın Xalq şairi Səməd Vurğunu öz xalqının şair oğlu hesab edir, bu yaxınlığa baxmayaraq, ədəbiyyatlar arasındakı bu münasibətlər onu heç də qane etmir, bu münasibətlərin daha isti və qaynar olmasını arzulayır.

Türkmən ədəbiyyatşünasları Səməd Vurğun və Qara Seyitliyev cütlüyü üzərində daha çox dayanır və Səməd Vurğunun Q.Seyitliyevə böyük təsirindən öz elmi məqalələrində daha çox bəhs edirlər. Bu qəbildən Kərim Qurbannəpəsovun fikirləri daha çox maraqlıdır: “Mən Q.Seyitliyevin yaradıcılığında Səməd Vurğunun dərin romantikasını duyuram”, – deyir.

Doğrudan da, Q.Seyitliyevin yaradıcılığı 1937-ci ildən sonra Bakı mühitilə bağlı olub.

Türkmən SSR Elmlər Akademiyası Məhtimqulu adına Dil və Ədəbiyyat İnstitutunun Ədəbi əlaqələr şöbəsinin müdiri, filologiya elmləri doktoru Seyit Qarriyev 21 mart 1976-cı ilin 23 nömrəli “Edebiyyat və Sunqat” (“Ədəbiyyat və incəsənət”) qəzetində Səməd Vurğuna həsr olunmuş “Dahi söz ustası” adlı məqaləsində yazır: “Onun Səməd Vurğunun yaradıcılıq ənənəsi, üslub və romantikası, Türkmən şairlərindən Qara Seyitliyevin, Ruhi Əliyevin və başqalarının yaradıcılığında təsirini göstərirdi və onların kamilləşməsində müsbət rol oynadı” (Qarriyev).

Azərbaycan sovet poeziyasının bayraqdarı sayılan Səməd Vurğunun Q.Seyitliyevə istər forma və məzmun, istərsə də ideya və üslub baxımından çox böyük təsiri olmuşdur. Ədəbi əlaqələr müstəvisində xüsusi yeri olan Azərbaycan və Türkmən ədəbi əlaqələrində Səməd Vurğun və Q.Seyitliyev cütlüyü xüsusi yer almış, daha xarakterik səciyyə daşımışdır. Şairin ilk şeirlər məcmuəsindən başlayaraq, bu müəllifin S.Vurğundan faydalandığı poetik ənənələri görmək çətin deyildir.

Türkmən şairi Anna Kovusovun S.Vurğun haqqında söylədiyi fikirlər də orijinal və maraqlıdır. Onun “Böyük xalq şairi” məqaləsi bu baxımdan daha dəyərli və səciyyəvidir. Müəllif yazırdı: “Mən ilk dəfə S.Vurğunu 1952-ci ildə M.Qorki adına Ədəbiyyat İnstitutunda oxuyan zaman gördüm. O zaman bizim İnstitutda bir sıra cavan Azərbaycan şair və yazıçıları da təhsil alırdılar. Salam

Qədirzadə, C.Novruz, H.Hüseynzadə (Hüseyn Arif) bizimlə bir yerdə oxuyurdu. Tanınmış türkmən dramaturqu, SSRİ Dövlət Mükafatı laureatı Hüseyn Muxtarov da bizimlə təhsil alırdı. Biz hamımız dost idik. Bir ailə kimi mehriban yaşayır, bir gəzərdik. Bir gün institutumuz S.Vurğun qonaq gəldi. Bu, bütün institutda bir hadisəyə çevrildi. Biz onunla görüş təşkil etdik. Görüşə bütün institutumuzun tələbələri toplaşmışdılar. Böyük şair görüşdə çıxış etdi. Bizə ədəbiyyatın sirlərindən danışdı, suallarımıza cavab verdi. Yeni şeirlərindən oxudu. “İstiqbal tərənəsi” kitabını bizə avtoqrafla sovqat verdi. Biz də ona öz şeirlərimizi oxuduq. Kitabı olan kitabını təqdim etdi. Həmin il Moskvanın “Molodaya Qvardiya” nəşriyyatında mənim “Qaranquşun səhəri” şeirlər kitabım çapdan çıxmışdır. Ondan əvvəl Aşqabadda türkməncə çıxan toplumla birgə hər iki kitabı böyük şairə təqdim etdim. Bu görüşdən bir neçə gün keçdikdən sonra Səməd Vurğun bizi qonaqlığa dəvət elədi. “Moskva” mehmanxanasında yaşayırdı. Azərbaycanlı tələbələrlə birlikdə H.Muxtarovla mən də məclisə getdik. Səməd Vurğun çay başında bizim kitablarımız barədə söhbət açdı. O, verdiyimiz kitabları başdan-baş oxumuşdu. Bizi təriflədi, amma qeydləri də var idi. Qiymətli məsləhətlər də verdi. Mənim kitabım barədə qeydlərini dedi: -Kitabını oxudum, mənalı şeirlərin var. Mənə qalsa, gərək şeirlərini bir az qanadlandırasan. Qoy onlar daha yüksəklərə ucsunlar. Səməd Vurğunun məsləhəti heç vaxt yadımdan çıxmırdı. Onun yaradıcılığı Orta Asiya xalqları şeirlərində də qanadlı romantikanın inkişafına təsir göstərmişdir. Böyük şairin şeirlərini indi də həvəslə oxuyuram. Tələbə vaxtı onun kitabları əlimizdən düşməzdi. Bir çox şeirlərini əzbərləmişdik. Onun şeirləri, poemaları öz aktuallığını, müasirliyini heç vaxt itirməyəcəkdir. Cavan nəsil onun poeziya xəzinəsindən həmişə faydalanır. Türkmən şairlərinin yetişməsində Səməd Vurğunun respublikamızda çap olunan kitablarının böyük təsiri olmuşdur. Bizim bir sıra istedadlı şairlərimiz onun əsərlərinin tərcüməsinə şərəf işi kimi yanaşmış, bu işdə qüvvələrini əsirgəməmişlər. Q.Seyitliyev, Q.Qurbansəhətov, K.Qurbannəpəsov, A.Atacənov və mən özüm şairin bir çox əsərlərini böyük məmuniyyətlə tərcümə etmişik. Adını çəkdiyim bu şairlər Vurğunu tərcümə edərkən böyük bir məktəb keçmişlər. Onun türkmən dilində də bir neçə kitabı çıxdı. Mən Səməd Vurğunun “Vaqif” dramını və “Zəncinin arzuları” poemasını və bir neçə şeirini tərcümə etməklə fəxr edirəm. Səməd Vurğunun əsərlərini türkmən oxucuları böyük həvəslə oxuyurlar. Məhtumqulunun, Kəminənin, Zəlilin, Seydinin kitabları kimi Səməd Vurğunun əsərləri də türkmən poeziyasının əldən-ələ gəzən poeziyasına çevrilmişdir. İkinci dəfə mən S.Vurğunu 1954-cü ilin dekabr ayında Sovet Yazıçıların II Qurultayında gördüm. Qurultayda böyük poeziya barədə məşhur məruzəsini oxudu. Onun məruzəsi böyük maraqla qarşılandı. Burada çoxmillətli sovet poeziyasından danışılır, onun inkişaf yolları təhlil edilirdi. Xüsusilə poeziyada şairin romantika barədə dedikləri qurultayda böyük əks-səda doğurdu. S.Vurğunun anadan olmasının 80 illik yubileyi onu öz doğma şairi sayan türkmən xalqı tərəfindən də böyük məhəbbətlə qeyd olunur. Şairin yubileyinə həsr olunmuş ədəbi gecələr, sərgilər, radio, televiziya və mətbuatda bir çox nüsxələr təşkil etmişdir. Mən bu qeydlərimi şairin “Bizim dağlar” şeirindən bir bəndlə tamamlamaq istəyirəm:

*Bir qonağam bu dünyada,
Bir gün ömrüm gedər bada,
Vurğunu da salar yada,
Düz ilqarlı bizim dağlar.*

Böyük şair S.Vurğunun Azərbaycan dağlarının yaddaşında yaşadığına inanır, onun Türkmənstanda da böyük bir şair kimi yaddaşlarda yaşamağına şübhə etməməlidirlər (*Annə Kovusov, Aşqabad*).

Əlbəttə, bu məqalədə yaşanan bir şair ömrünün yalnız parlaq təqdimatı deyil, eləcə də Azərbaycan və Türkmənistan xalqları arasında qırılmaz mədəni-ədəbi əlaqələrin sarsılmazlığına bir nümunədir. Türkmən ədəbiyyatşünaslığında xüsusi bir yeri olan Əkbər Ruhi “Səməd Vurğun və Türkmən ədəbiyyatı” məqaləsində bu problemin ümumi mənzərəsini yaratmış, bu iki xalq arasında olan ədəbi-mədəni əlaqələri tədricən nəzərdən keçirmiş, izləmiş, ayrı-ayrı mərhələlərdə bu əlaqələrin

özünəməxsus xüsusiyyətlərini açıqlaya bilmişdir. Müəllif ədəbiyyatlarımız arasındakı dostluğu və qardaşlığı zənginləşdirdiyini qeyd edir. Alimin qənaətinə görə, bu məsələ nəinki mənəvi, eləcə də iqtisadi və ictimai-siyasi cəhətdən xalqların qaynayıb-qarışmasına səbəb olmuşdur. Həm də bu problemin inkişafı üçün geniş şərait yaratmışdır. Sonra ədəbiyyatşünas alim məqalədə Sovet hakimiyyəti illərində bu problemin qarşılıqlı şəkildə daha da inkişaf etdiyini göstərmişdir. Alim yazırdı ki, Sovet hakimiyyəti illərində də bu ədəbi-mədəni əlaqələr qarşılıqlı şəkildə inkişaf etmişdir. Belə ki, Azərbaycan ədəbiyyatının yaradıcılarından C.Cabbarlı, S.Vurğun, M.Hüseyn, M.İbrahimov, S.Rüstəm, R.Rza, M.Rahim, Ə.Məmmədyanlı, Mir Cəlal, B.Vahabzadə, N.Xəzri və başqalarının türkmən oxucularına yaxından tanış olmasını göstərərək Səməd Vurğunun şəxsiyyət və yaradıcılığı üzərində dayanır: “Xüsusən, Səməd Vurğun Türkmənistanda daha məşhur idi. Çoxmillətli sovet şeirinin klassik nümayəndəsi olan Səməd Vurğunun seçilmiş əsərlərinin bircildliyi hələ 50-ci illərdə şairin sağlığında Türkmənistanın ən görkəmli şairlərindən olan Q.Seyitliyev, D.Xaldurdu, Y.Nəsirli, Q.Qurbansəhətov, A.Ataçanov, Q.Brunov, A.Qobusov tərəfindən tərcümə edilmişdir. Bu kitaba tanınmış şairin şeirləri ilə yanaşı, bir sıra poemaları da salınmışdır. Bu bircildlikdə “Zəncinin arzuları”, “Muğan”, “Aygün”, “Zamanın bayraqdarı”, “26-lar” və “Vaqif” dramı yer alır. Bundan başqa, onun “İnsan” faciəsi Q.Brunov tərəfindən tərcümə edilərək “Mollanəpəs” adına Türkmən Dövlət Akademik Dram Teatrı tərəfindən tamaşaya qoyulmuşdur” (Ruhi, s. 33).

Ədəbiyyatşünas həmçinin məqalədə S.Vurğunun türkmən dilinə tərcüməsinin uğurlarından söz açır. Eləcə də bu elmi əsərlərdə türkmən şairlərinin Səməd Vurğunun haqqında yüksək fikirlərlə tanışlıq xüsusi bir əhəmiyyət kəsb edir. Ə.Ruhi məqalənin bir sıra səhifələrində Səməd Vurğunla görüşlərini xatırlayır, bəzi epizodları qələmə alır. Məsələn, bu epizodlardan S.Vurğundan Ə.Ruhi, B.Kerbabayev, A.Qovşudov söhbət açır. Eyni zamanda Ə.Ruhi ilə S.Vurğunun Qaflan ovu haqqında A.Qovşudovla “Koroğlu” eposu haqqındakı fikirləri göstərmək daha məqsədəuyğundur. Məqalədə S.Vurğunla Q.Seyitliyev arasında olan isti münasibətlər xüsusi yer alır. Q.Seyitliyev Səməd Vurğun poeziyasının təsirindən çıxma bilmədiyinə görə, onun ilk şeirlər kitabı müzakirə ediləndə, türkmən şairləri bu kitabı Azərbaycan ədəbiyyatına daxil etməyə çalışırdılar. Doğrudan da, Q.Seyitliyevin “Şairin lirikası” adlı kitabında türkmən şairlərinin Səməd Vurğunun poetik təsirindən çıxma bilmədikləri göstərilir. Məqalədə həmçinin Səməd Vurğunun Ata Ataçanovla da əlaqəsi mühüm yer alır. Məqalə müəllifi bu təsiri A.Ataçanovun “Bakıda” adlı şeirində görür və bu şeirin fonunda bu məsələnin elmi həllini və təhlilini verir. Ədəbiyyatşünas türkmən şairlərinə Səməd Vurğunun təsirindən bəhs edərkən, Azərbaycan şairinin “26-lar” poemasının bu şairlərə daha çox təsiri olmasını qeyd edir və göstərir ki, bu mövzuda hansı türkmən şairi əsər yazıbsa, orada şübhəsiz ki, Səməd Vurğunun poetik təsirini duymamaq mümkün deyil. Bu, açıq-aydın hiss edilməkdədir. Bu da təbii haldır ki, tənqidçi S.Vurğunun “Zamanın bayraqdarı” poeması haqqında danışıma bilməzdi. Çünki Səməd Vurğun bu poemada türkmən xalqının qəhrəmanlığından, qələbələrindən söz açmışdır.

Onu da qeyd etmək zəruriyyəti yaranır ki, ümumiyyətlə, türkmən ədəbiyyatşünaslarının Səməd Vurğun haqqında qələmə aldıkları məqalələrdə Səməd Vurğunla bağlı xatirələrə yer verməyi daha üstün tuturlar. Bu baxımdan Türkmənistanın Xalq yazıçısının S.Vurğun haqqında yazdığı və 1966-cı ildə 22 mart “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetində çap olunmuş məqaləsi xüsusilə qeyd olunmalıdır. Yazıçı insanları qəliblərə bölərək yazır: “Yaxşı ki, özünün insani kamilliyi, səmimiyyəti, qayğıkeşliyi sayəsində cəmiyyətdə əvəzsiz yer tutan, xalqına göstərdiyi təmənnasız xidmətlərinə görə tarix boyu unudulmayanlar da var. Ağsaçlı, qalın çalığı, iri ala gözlü, qartal baxışlı, gah laqeyd, gah qayğılı görünən belə bir dostum heç vaxt gözlərimin önündən getmir. İndinin özündə də onun heç kəsin səsinə bənzəməyən səsi qulağımdadır: - Ayə, Berdi, keyfin-halın necədir? Mənim sevimli dostum minlərlə adamın heç zaman unuda bilməyəcəyi, hər zaman yad ediləcəyi böyük Səməd Vurğundur” (Kerbabayev).

Beləliklə də Səməd Vurğunun mənəvi, zahiri portretini yaratmaqla alim onun bir çox yaradıcılıq keyfiyyətlərini göstərir. Yazıçı Azərbaycan və Türkmən ədəbi əlaqələri fonunda Səməd Vurğunun poeziyasını təhlil edir, bu ədəbi proseslərin inkişafı zəminində Səməd Vurğun yaradıcılığının

türkmən ədəbiyyatına təsirindən danışır. Səməd Vurğun Sovet Yazıçılarının II Qurultayındakı əlavə məruzəsində demişdir: “Bizim bütün böyük və kiçik xalqlarımızın şairlərinin hamısı bir-birini qarşılıqlı surətdə tamamlayır və yaradıcı şəkildə zənginləşdirir” (Vurğun, s. 323).

Səməd Vurğun məhz elə ona görədir ki, məruzəsində Berdi Kerbabayevin “Türkmən” adlı poeması üzərində xüsusi dayanaraq, XX əsrin əvvəllərində əlifbası belə olmayan qırğız, başqırd, mari, çuvaş, adıkey və başqa xalqların poeziyası əsrin 50-ci illərindən sonra xüsusi bir əhəmiyyət kəsb etdiyini, yüksək qələbələr qazandığını ifadə edir.

Nəticə / Conclusion

Məhz elə bu kökdən gələn ruhi qohumluğun nəticəsidir ki, Səməd Vurğunla öz müasir türkmən sənətkarları belə bir yaradıcılıq və mənəvi yaxınlıq müstəvisində bu qədər doğruluq mövcuddur. Adət-ənənəmizdəki, məişətimizdəki eynilik folklorumuzda olduğu kimi, yazılı ədəbiyyatlarımızda da qohumluğun vəhdəti üçün zəmin yaradır. Bu iki xalqın qədim köklərindən nəşət edən mədəniyyət S.Vurğun və türkmən xalqı arasında müəyyən mənəvi körpülərin yaranması üçün güclü stimül yaradır, türkmən şairlərinin və alimlərinin S.Vurğuna olan sevgi və ehtiramı da bu platforma üzərində formalaşır və inkişaf edir.

Ədəbiyyat / References

- Kerbabayev, B. (1966, mart 23). Azərbaycanın Xalq şairi. *Ədəbiyyat və Sunqat*.
 Qarriyev, S. (1976, mart 21). Dahi söz ustası. *Edebiyyat və Sunqat*.
 Ruhi, Ə. (1976). Səməd Vurğun və Türkmən ədəbiyyatı. *Dil-Ədəbiyyat, №5*.
 Vurğun, S. (2016). *Bibliografiya*. Bakı.
 Vurğun, S. (tarixsiz). *Seçilmiş əsərləri* (Cild VI). Bakı.

Самед Вургун в туркменском литературоведении

Афлатун Бахшалиев

Доктор философии по филологии, доцент
 Институт литературы имени Низами Гянджеви НАНА

Резюме. В статье «Самед Вургун в туркменском литературоведении» говорится о глубоком изучении богатого творческого наследия народного поэта Самеда Вургуна в туркменском литературоведении. Анализируются научные статьи туркменских писателей «Народный поэт Азербайджана» Берды Кербабаева и «Самед Вургун» О.Сапаева. Автор считает эти научные труды ценными образцами, занимающими достойное место в туркменской научной мысли. В статье подчёркивается важная позиция С.Вургуна не только в туркменском, но и в литературоведении всех тюркских народов.

Автор напоминает, что однотомник избранных произведений С.Вургуна был издан в Туркмении ещё в начале 50-х гг. прошлого века. Перевод Самеда Вургуна К.Сейитлиевым, Д.Халдурды, Я.Насирли, К.Курбансаххатовом, А.Атаджановым, К.Буруновым, А.Кобусовым и другими стал возможностью для научных исследований в области туркменского литературоведения. Особое место занимает в статье анализ научных статей туркменского литературоведа Акпера Рухи, посвященных творчеству С.Вургуна. Автор отмечает, что туркменские учёные исследуют творчество поэта с большой любовью и с большим интересом.

Надо отметить, что вообще в статьях туркменских литературоведов, посвящённых Самеду Вургуну, основное место уделено воспоминаниям о Самеде Вургуне. Как подтверждение этому, особо следует отметить статью народного писателя Туркмении о Самеде Вургуне, опубликованную в газете «Литература и искусство» 22 марта 1966 года.

Ключевые слова: литературоведение, наука, исследование, положение, мышление